

Za Alexandrom Stichom

Dňa 26. januára 2003 česká jazykoveda a literárna veda stratila vynikajúceho a mezinárodne uznávaného vedca a Univerzita Karlova obetavého a medzi študentmi obľúbeného učiteľa – prof. PhDr. Alexandra Sticha, CSc.

Jazykovedec, literárny vedec, editor a profesor Ústavu českého jazyka a teórie komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe, člen vedenia Učenej spoločnosti Českej republiky, člen vedeckých rád Univerzity Karlovej, Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej, Ústavu pre jazyk český AV ČR, Ústavu českej literatúry AV ČR, Pedagogickej fakulty Juhočeskej univerzity, Pamätníka národného písomníctva a Slovenskej knižnice v Prahe Alexandr Stich sa narodil 10. marca 1934 v Nitre. Rodisko Alexandra Sticha, ktorým bola práve slovenská Nitra, predurčovalo jeho neskorší nesmierne ústretový vzťah k slovenskej literatúre, k slovakistike a Slovensku. V rokoch 1952 – 1957 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe český jazyk a literatúru a ruštinu so širším slavistickým zameraním. Po absolvovaní univerzity a krátkom pedagogickom pôsobení na strednej škole od roku 1958 pracoval v Ústave pre jazyk český ČSAV, a to až do svojho núteného odchodu v roku 1982. Počas svojho pôsobenia tu ako jazykovedec vytvoril niekoľko priekopníckych štúdií a publikácií, predovšetkým z teórie spisovného jazyka a jazykovej kultúry, napríklad *K pojmu jazykové kultúry a jeho obsahu* (1978), z oblasti analýzy a interpretácie jazyka a štýlu umeleckých textov – štúdiá *K obecné češtině v současné krásné próze – Ota Pavel* (Naše řeč, 1975) a práce o jazykovom systéme a o povahe publicistického štýlu (*Stylistické studie I*, 1974). Po svojom nedobrovoľnom odchode z Ústavu pre jazyk český pracoval ako korektor a redaktor vo vydavateľstve Československý spisovatel. Publikovať mohol iba pod krycími menami. Do vedeckého života sa mohol plnohodnotne vrátiť až po roku 1989. Od roku 1990 začal vyučovať na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, kde sa v roku 1992 stal univerzitným profesorom. V 90. rokoch publikoval veľké množstvo štúdií z oblasti jazykovedy a literárnej vedy (napríklad *Kvapilova Rusalka jako jazykový, slohový a literární problém*, *Estetika*, 1992) a popularizačných výkladov o jazyku a všeobecných kultúrnych úvah, ktoré vychádzali v Lidových a Literárních novinách. Spolupracoval aj na tvorbe nových učebníc literatúry – v spolupráci s Janom Lehárom, Jaroslavou Janáčkovou a Jiřím Hollým napísal vynikajúcu učebnicu *Česká literatura od počátků k dnešku* (1998) a venoval sa intenzívne aj editorskej práci (vydania textov P. Eisnera, F. Halasa, K. Havlíčka, A. Sovu, J. Zeyera a tzv. „knížek lidového čtení“). Najnovšie v českom kontexte definoval tzv. lingvoliterárnu históriu založenú na výklade literatúry a jazyka a na sledovaní motívických radov vo vývojových súvislostiach. Túto metodologickú koncepciu prezentoval predovšetkým v publikáciách *Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi – lingvoliterární studie* (1996), *Seifertova Světlem oděná. Interpretace: pokus a výzva* (1998) a v množ-

stve samostatných štúdií publikovaných časopisecky a v zborníkoch. Z hľadiska literárnej vedy a predovšetkým literárnej historiografie si nadčasový rozmer určite zachová nezmatateľný podiel Alexandra Sticha na rozvoji českej barokistiky. Touto témou sa profesor Stich zaoberal už od sedemdesiatych rokov, no najintenzívnejšie sa jej venoval najmä v deväťdesiatych rokoch. Z jeho barokisticky orientovaných prác spomeňme najmä publikáciu *O české literatuře starší, zvláště barokní* (1996), jeho štúdie v takých významných zborníkoch ako *Tschechisches Barock: Sprache, Literatur, Kultur / České baroko: Jazyk, Literatura, Kultura* (1999), či štúdie v poľskej revue *Barok. Historia – Literatura – Sztuka* (1999). Na Stichovom koncepčnom uvažovaní o barokovej kultúre a literatúre v širších lingvoliterárnych súvislostiach vyznieva podnetne (a pre slovenskú literárnu históriu dokonca ako výzva) najmä otázka vzťahu barokovej a obrodeneckej kultúry a literatúry. Alexandr Stich nechápal barok ako chronologicky uzavreté obdobie negované neskoršou obrodeneckou kultúrou (ako to často schematicky prezentovala tradičná literárna história uplynulých desaťročí), ale ako obdobie či kultúrny jav, ktorý priamo „prerastal“ do substrátu obrodeneckej kultúry a literatúry a stal sa jedným z jej základných pilierov. Špecifickému fenoménu doznievania baroka v obrodeneckej kultúre sa venoval napríklad v štúdiu „*Pomsta*“ v *barokní literatuře pobarokního období* (zborník *Tschechisches Barock*, 1999), ktorou rozšíril diapazón svojich motívických štúdií o fenomén „pomsty“, ktorý sleduje od K. H. Máchu späť k Chelčickému, a potom postupuje chronologicky až do obdobia doznievajúceho baroka alebo v štúdiu *Josef Mirovít Král jako básník a teolog (obrození a / kontra baroko)* (zborník *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*, 1997). Ďalšou nadčasovou „metodologickou výzvou“ Alexandra Sticha je odmietanie „selektívneho“ prístupu k literárnym dejinám, odmietanie permanentného sledovania tzv. centrálnej línie literárnohistorického procesu, ktorá dejiny literatúry redukuje iba na sériu niekoľkých osobností. Azda najlepšie, s ľahkosťou sebe vlastnou a jemnou dávkou humoru, tento problém sformuloval v otváracom prejave na sympóziu *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler* v Rychnově nad Kněžnou v roku 1997 slovami: „Je starý spor, co mají dělat naše obory. Z předchozí generace Václav Černý, ale i z mé generace někteří přátelé tvrdí, že nemá smysl, že je dokonce nepřipustné se zabývat – jak sme jako studenti říkali – malými šéfy. Domnívám se, že lze prosazovat i stanovisko opačné. Tím nepopíráme staré stanovisko V. Černého, že na prvním místě lidstvo usiluje o to neustále generaci po generaci zpracovat Danta, Cervantese, Goetha, Puškina atd. Ale bude-li dělat pouze to, neošídí ty staré zapomínané pány, ošídí do značné míry samo sebe.“ Práve sledovanie tzv. „malých“ ale nie menej významných osobností umožnilo Alexandrovi Stichovi ako literárnemu historikovi zaplniť hiát medzi druhou polovicou 18. storočia a začiatkom 19. storočia a posilniť myšlienku kontinuity barokovej a obrodeneckej kultúry.

Na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe sa Alexandr Stich orientoval okrem výučby staršej českej literatúry a jazykovedných disciplín aj na dejiny slovenskej literatúry a problematiku česko-slovenských literárnych a jazykových kontaktov. Vo vzťahu k slovenskej literatúre v posledných rokoch načrtnol metodologickú koncepciu tzv. slovako-bohemistiky alebo bohemo-slovakistiky ako pomedznej literárnohistorickej disciplíny skúmajúcej širšie česko-slovenské literárne a kultúrne vzťahy a súvislosti

v stredoeurópskom priestore. Jeho slová, ktoré práve na túto tému odznali v otváracom referáte s názvom *Slovensko-české vztahování v raném novověku* na Druhom kongrese svetovej literárnovednej bohemistiky v Prahe v roku 2000 zostávajú otvorenou výzvou rovnako pre našu i českú slovakistiku a českú i slovenskú bohemistiku.

Rozsiahle vedecké dielo Alexandra Sticha bolo náhle zavŕšené, veľa zámerov, predsavzatí a plánov do budúcnosti zostalo nenaplnených. Možno však vysloviť vieru a nádej, že práve toto veľké množstvo predsavzatí a ambiciózných plánov na poli literárnej vedy či jazykovedy zrealizujú a dovedú do úspešného konca jeho študenti a najmä doktorandi, z ktorých sú dnes zrelé a vyprofilované osobnosti s veľkým vedeckým potenciálom, osobnosti, ktoré už dnes rozvíjajú a, dúfajme, že aj v budúcnosti budú naďalej rozvíjať jeho vedecký odkaz. V osobe Alexandra Sticha odišiel nielen jazykovedec a literárny vedec so širokým odborným záberom a s nevšedným intelektuálnym rozhl'adom, ale predovšetkým vzácny človek a nevšedná a hlboko ľudská osobnosť. Takto zostane zapísaný v pamäti všetkých, ktorí ho poznali, a mali česť a možnosť s ním spolupracovať.

Miloslav Vojtech